

ИСЛОМ

ТАРИХИ ДАН

ОЛТИН САҲИҲАЛАР

УМАВИЙЛАР ДАВРИ

**ИСЛОМ
ТАРИХИДАН
ОЛТИН
САҲИФАЛАР**

(Умавийлар даври)

„O‘qituvchi“ матбаа уйи
Тошкент — 2021

уЎК: 28(09)
КБК: 86.38г
У 47

Нашрга тайёрловчи
С. Умматалиев

Ўзбекистон халқаро ислом академияси “Ислом
тарихи ва манбашунослиги IRCICA”
кафедраси таянч докторанти

ИСЛОМ ТАРИХИДАН ОЛТИН САҲИФАЛАР. – Тошкент:
„O'qituvchi“ матбаа уйи 2021. – 296 б.

Мазкур рисолада 661–750 йилларда Яқин ва Ўрта
Шарқ, Хуросон, Мовароуннаҳр, Африка ва Испания-
да ҳукм юритган умавийлар давлати ҳақида маълумот
берилган. Китобда умавийлар сулоласига мансуб
ҳукмдорлар фаолияти, вилоятлар бошқаруви, хори-
жийлар ҳаракати, араб халифалигида юз берган ички
низолар ва бошқа масалалар тадқиқ этилган.

Ушбу рисола ислом тарихи йўналиши бўйича таъ-
лим олаётган бакалавр ва магистр талабалар ҳамда
Мовароуннаҳр ва унга қўшни мамлакатлар тарихи
билан қизиқувчи китобхонларга мўлжалланган.

*Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги
Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2021 йил 30 июндаги
03-07/4191 сонли хулосаси асосида нашрга тайёрланди*

ISBN 978-9943-22-524-4

© С. Умматалиев, 2021
© “O'qituvchi” матбаа уйи, 2021

Мундарижа

СЎЗБОШИ	3
БИРИНЧИ БОБ	7
УМАВИЙЛАРНИНГ ИСЛОМДАН ОЛДИН ВА РАСУЛУЛЛОҲ СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВАСАЛЛАМ ДАВРЛАРИДА ҲОШИМИЙЛАР БИЛАН МУНОСАБАТИ	7
Умавийлар ва ҳошимийларнинг Ислом дини келишидан олдинги ўзаро муносабати	7
Янги динга муносабат	9
Умавийлар ва Ҳошимийлар ўртасидаги қариндошлик алоқалари	12
Умавийларнинг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам даврларида сиёсий жараёнларда иштироки	13
ИККИНЧИ БОБ	16
РОШИД ХАЛИФАЛАР ДАВРИДА УМАВИЙЛАР ФАОЛИЯТИ	16
Халифа Абу Бакр розияллоҳу анҳу даврида умавийлар	16
Фатҳ юришлари	17
Халифа Умар розияллоҳу анҳу даврида умавийлар	20
Муовия ибн Абу Суфён сиёсий фаолиятининг бошланиши	20
Ёзги ва қишки юришлар	23
Денгиз флотини ташкил этиш	24
Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу даврида Муовия ибн Абу Суфён фаолияти	25
Ҳабиб ибн Маслама ал-Фихрийнинг юришлари	26
Муовия ибн Абу Суфён розияллоҳу анҳунинг қуруқликдаги фатҳлари	26
Муовия розияллоҳу анҳунинг денгиз юришларига изн сўраши	27
Кипр ғазоти	28
Кипр аҳолисининг таслим бўлиши	31
Кипрликларнинг аҳдни бузиши	31
Муовия ва Абу Зарр Ғифорий ўртасидаги ихтилоф воқеаси	33

Усмон розияллоҳу анҳунинг ўз яқинларига кўп мол ва мансаб берганликда айбланиши.....	36
Фитнанинг сабаблари.....	38
Фитначилар ҳаракатининг бошланиши.....	43
Мадина қамали	44
Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу халифалиги	47
Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу даврида ижтимоий ҳолат.....	49
Мадинадаги ҳолат.....	51
Басрадаги туя воқеаси	52
Сиффин жанги	54
Ҳакамлик.....	56
Хорижийлар	57
VII аср 50 йиллари охиридаги воқеалар.....	58
Бусро ибн Абий Артоҳнинг Ҳижозга юборилиши	60
Али розияллоҳу анҳунинг ўлдирилиши.....	61

УЧИНЧИ БОБ.....	63
МУОВИЯ ИБН АБУ СУФЁН ХАЛИФАЛИГИ.....	63
Исми, насаби, кунияси ва оиласи	63
Абу Суфён ибн Ҳарб.....	63
Ҳинд бинт Утба	64
Язид ибн Абу Суфён.....	65
Утба ибн Абу Суфён	66
Рамла бинт Абу Суфён	66
Муовиянинг хотинлари ва фарзандлари	67
Муовиянинг исломга кириши ва фазилатлари.....	68
Муовия розияллоҳу анҳуга байъат қилиниши	71
Вилоятлар	73
Муовия розияллоҳу анҳу давридаги фатҳ юришлари.....	79
Шарқий йўналишдаги фатҳлар.....	84
Хорижийлар	89
Язидга байъат қилиниши.....	92

ТҶРТИНЧИ БОБ.....	96
ЯЗИД ИБН МУОВИЯ ХАЛИФАЛИГИ.....	96
Язид ибн Муовиянинг ҳаёти ва оила аъзолари	96
Язид ибн Муовия халифалиги	97
Карбало фожеаси	98
Муслим ибн Уқбанинг Мадинага юборилиши.....	103

БЕШИНЧИ БОБ	105
АБДУЛЛОҲ ИБН ЗУБАЙР ХАЛИФАЛИГИ.....	105
Абдуллоҳ ибн Зубайр розияллоҳу анҳу ҳаёти	105
Абдуллоҳ ибн Зубайр розияллоҳу анҳу халифалиги	106
Вилоятлар	107
Шом. Марвонийларнинг бошқарувни қўлга олиши	108
Абдулмалик ибн Марвон бошқаруви	111
Ҳажжож ибн Юсуфнинг амирликка тайинланиши	113
Абдуллоҳ ибн Зубайрнинг енгилиши сабаблари	117
Миср.....	118
Африка.....	118
Ироқ. Таввабинлар ҳаракати	119
Мухтор Сақафий ҳаракатининг кучайиши	122
Мухтор Сақафий исёнининг бостирилиши	123
Мадина	125
Макка	126
Хуросон.....	127
Хорижийлар	129
Хулоса	131
ОЛТИНЧИ БОБ	132
АБДУЛМАЛИК ИБН МАРВОН ХАЛИФАЛИГИ.....	132
Абдулмалик ибн Марвон ҳаёти ва халифалиги	132
Вилоятлар	135
Ҳижоз.....	135
Ироқ.....	135
Абдурахмон ибн Ашъас қўзғолони.....	136
Абдурахмон ибн Ашъас ҳаракатига уламолар муносабати	140
Хуросон.....	142
Мусо ибн Абдуллоҳ	147
Термиз қамали	151
Абдулмалик ибн Марвон давридаги фатҳ юришлари.....	152
Ғарбий йўналишдаги фатҳлар	153
Африкадаги фатҳ юришлари	154
Ҳиндистон ўлкасидаги фатҳ юришлари	157
Хорижийлар ҳаракати	158

ЕТТИНЧИ БОБ	162
ВАЛИД ИБН АБДУЛМАЛИК ХАЛИФАЛИГИ	162
Валид ибн Абдулмалик ҳаёти ва бунёдкорлик ишлари	162
Вилоятлар	164
Валид ибн Абдулмалик давридаги фатҳ юришлари	167
ШАРҚИЙ ЙЎНАЛИШДАГИ ФАТҲЛАР	176
Мовароуннахрнинг фатҳ этилиши	176
Қутайба ибн Муслимнинг ўлдирилиши	186
Синд ўлкасининг фатҳ этилиши	187
 САККИЗИНЧИ БОБ	 191
СУЛАЙМОН ИБН АБДУЛМАЛИК ХАЛИФАЛИГИ	191
Сулаймон ибн Абдулмалик ҳаёти	191
ВИЛОЯТЛАР	193
Фатҳ юришлари	195
 ТЎҚҚИЗИНЧИ БОБ	 198
УМАР ИБН АБДУЛАЗИЗ ХАЛИФАЛИГИ	198
Умар ибн Абдулазиз ҳаёти	198
Умар ибн Абдулазиз ҳаётидан айрим лавҳалар	200
Умар ибн Абдулазизнинг ислохотлари	204
Ҳадисларни тадвин қилишнинг бошланиши	205
Умар ибн Абдулазиз даврида вилоят волийлари	208
Хорижийлар ҳаракати	211
Фатҳ юришлари	212
Аббосийлар ҳаракатининг бошланиши	213
 ЎНИНЧИ БОБ	 215
ЯЗИД ИБН АБДУЛМАЛИК ХАЛИФАЛИГИ	215
Язид ибн Абдулмалик ҳаёти	215
Язид ибн Муҳаллаб исёни	216
Мовароуннахр ўлкасидаги исёнлар	218
Арманистондаги фатҳлар	220
Византия ҳудудидаги фатҳлар	221
Хорижийлар	222
 ЎН БИРИНЧИ БОБ	 224
ҲИШОМ ИБН АБДУЛМАЛИК ХАЛИФАЛИГИ	224
Ҳишом ибн Абдулмалик ҳаёти ва халифалиги	224
Ҳишом ибн Абдулмаликнинг Валид ибн Язид	

ва бошқа марвонийлар билан муносабати	226
Вилоятлар	227
Шом ва Ҳижоз	228
Ироқ	228
Хуросон	231
Синд ўлкаси	241
Миср	242
Ифрикия	243
Андалус	245
Фатҳ юришлари	247
Арманистондаги фатҳ юришлари	248
Аббосийлар тарғиботи	249
ЎН ИККИНЧИ БОБ	252
УМАВИЙЛАР ДАВЛАТИ ИНҚИРОЗИ	252
Валид ибн Язид халифалиги	252
Валид ибн Язид ҳақидаги фикрлар	255
Язид ибн Валид халифалиги	257
Иброҳим ибн Валид халифалиги	259
Қайсийлар ва Яманийлар	261
Марвон ибн Муҳаммад халифалиги	263
Шомдаги исёнлар	264
Сулаймон ибн Ҳишом исёни	266
Ироқда хорижийлар исёни	267
Ҳижозда хорижийлар исёни	268
Аббосийлар ҳаракати	270
Марвон ибн Муҳаммад ниҳояси	276
Марвон ибн Муҳаммад даврида	278
Шимолий Африка ва Андалус	280
Глоссарий	288
ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР	288
Асосий адабиётлар	288
Қўшимча адабиётлар	288